https://achterderug.nl

TEN SCHOUWSPEL.

„De waarheid kan soms onwaarschijnlijk zijn."

Deze woorden van den geestigen Franschen dichter kwamen mij in de herinnering, toen ik de fraaie kunstplaat hiernevens bezag. Laat mij zeggen waardoor.

Gesteld, dat iemand tot de vele duizenden lezers van „Timotheüs" eens zei:

„De man, die op de kunstplaat hiernaast de hoofdfiguur vormt, is een oude kennis, ja een vriend van u, van wien ge reeds uit uw jeugd de aangenaamste herinneringen bewaart. Mochten die onverhoopt wat zijn uitgesleten, dan breng ik u in gedachten, dat zijn naam is Defoe."

Dan is het honderd tegen een, dat de groote meerderheid der duizenden lezers verbaasd, doch in blanke oprechtheid, zou antwoorden:

„Daar moet hier een misverstand zijn. Een heer als de hoofdpersoon op de plaat hebben we noch in onze jeugd, noch later te vriend gehad. En van een Defoe hebben we nooit gehoord. U zijt bepaald in de war."

Toch zou die iemand gelijk hebben met zijn beweren, en de vele duizenden ongelijk.

Maar de zuivere waarheid lijkt soms onwaarschijnlijk. Zoo ook hier. Zeg, dat *Defoe* de naam is van den schrijver van *Robinson Crusoe* en alles wordt duidelijk. Wie kent dat vermaarde, eenige boek, in alle talen overgezet, niet reeds uit zijn jeugd! Twee eeuwen is het oud en toch blijft het nieuw en frisch tot op den huidigen dag, al zijn de meeste lezers, althans ten onzent, ondankbaar genoeg van den naam des schrijvers geen kennis te nemen.

De tweede helft der zeventiende eeuw en het eerste deel der achttiende waren voor Engeland tijden van groote beweging op godsdienstig en staatkundig gebied, die ook met onze geschiedenis in nauw verband staan.

Twee partijen betwistten elkaar de heerschappij. De eene — we moeten hier kort en zeer algemeen zijn — de hofpartij, was hoog kerkelijk, soms tamelijk Roomsch en leunde op Frankrijk, en nam allerlei maatregelen om de vrijheid te beperken van wie niet tot de Staatskerk behoorden, de zoogenaamde Non-Conformisten of Dissenters. Staat en Kerk, naar oud-Roomschen trant saamgaande, beperkten zooveel mogelijk alle vrijheid op het gebied des openbaren levens. De vrijheid des volks, ernstig bedreigd, ten slotte gered door onzen Prins Willem III, die koning werd van Engeland. Daarmee was tevens het gevaar voor een nieuwe heerschappij van het Pausdom geweken. Het nadere kan men o. a. uitnemend beschreven vinden in Macauley's Geschiedenis van Engeland, ook in onze taal overgezet.

In die troebele tijden, in 1661, werd te Londen geboren Daniël Defoe. Zijn vader, een welgesteld man, een Dissenter, gaf zijn zoon een uitstekende opvoeding, en bestemde hem voor het predikambt. Hiertoe kwam het echter niet, daar de jonge Daniël zijn krachten en gaven wilde besteden in het openbaar staatkundig leven. De woelige tijden en de vervolging, waaraan de Dissenters onder Karel II waren blootgesteld, boden daartoe alle aanleiding. Onder Jakobus I nam hij deel aan den opstand tegen dezen, en kon gelukkig na de nederlaag nog naar het vasteland ontvluchten. Hij ging nu in zaken, doch zijn hart bleef bij de algemeene zaak, en toen onze Willem III Engeland kwam bevrijden van Jakobus' dwingelandij en Romes dreigende oppermacht, gordde Defoe weer het zwaard aan voor de vrijheid.

Tijdens het nieuwe bewind gaf hij het eene staatkundige geschrift na het andere. Meestal verdedigde hij koning Willem en diens Nederlandsche vrienden. Hij verwierf diens gunst, en schijnt in gewichtige aangelegenheden geraadpleegd te zijn.

Na Willems dood liep de wind om en kregen de Dissenters, die onder Willem volle vrijheid genoten hadden, weer kwade dagen. Men wilde hen zelfs van openbare ambten uitsluiten. Toen greep Defoe weer naar de pen en schreef het beroemde: „De kortste weg met de Dissenters," waarin hij, natuurlijk spottend, voorstelde, alle Dissenters op te hangen!

't Ging vreemd met dit geschrift, dat naamloos verscheen. In het eerst meende men, dat het de werkelijke gevoelens van den schrijver uitsprak, die zeer werd geprezen om zijn ijver voor de Staatskerk. Maar toen het werkelijk doel en de schrijver ontdekt waren, werd hij vervolgd als onrustzaaier, zwaar beboet, op de kaak gesteld en gevangen gezet voor zoo lang de koningin zou behagen.

Juist het meest onteerende deel van de straf echter — het te pronk stellen — werd hem tot een eer door eigen geestigheid, en de sympathie van zijn medeburgers. Het volk omringde in menigte de kaak, waarop hij was ten toon gesteld, om hem zoo te vrijwaren tegen beleedigingen. De openbare macht had moeite de menigte tegen te houden. Mannen en vrouwen wedijverden, gedeeltelijk uit partijgevoel, anderszins voor pleizier. Wie te pronk stond, stond tevens bloot aan het straatvuil, rotte appelen, steenen, enz. waarmede men hem vrij mocht werpen. Maar Defoe overkwam niets dergelijks. Men omhing hem met bloemkransen, en wierp hem van alle kanten bloemen toe, of reikte hem die aan. Wijn werd gebracht en zijn gezondheid gedronken onder de kaak. Toen hij weer gaan kon, stonden beneden verkwikkingen voor hem gereed. Zijn levensbeschrijver Wilson getuigt:

„Gedurende zijn tepronkstelling beschermden hem zijn vrienden voor de werptuigen der vijanden, en het gemeen dronk zijn gezondheid in plaats van hem te kwellen. Naar men beweert was het toestel, de kaak, dat dienen moest voor een der grootste vernuften van zijn tijd, met bloemen versierd."

Het vreemd, ja eenig tooneel werd afgespeeld op de plek, die onze plaat afbeeldt. *The London Gazette* van 31 Juli 1703 zegt kortweg:

„Defoe stond vandaag aan de kaak bij Temple Bar."

Dit was een der poorten van het oude Londen en is het laatst overgebleven. Een vijftig jaar geleden heb ik haar nog gezien. Kort daarop is zij — meer en meer een sta in den weg — afgebroken, doch elders weer opgebouwd.

Dat een man als Defoe door de straf zich niet liet dwingen, begrijpt ieder reeds, en de liefde, hem door het volk nu zoo openlijk betoond, sterkte hem nog meer. Nog denzelfden dag, waarin hij op de kaak stond, gaf hij, met zijn naam er onder, een „Lofzang op den schandpaal" in 't licht. Daarin noemt hij zijn vervolgers even onbekwaam van verstand als om de beginselen van de staatsinrichting te begrijpen. Hij noemt hen een schande voor hun tijd, niet in staat schuld in hem te vinden, en evenmin om zijn misdaden te begaan.

De tijd heeft Defoe als strijder voor de vrijheid, gelijk gegeven en geëerd tot nu toe. Over zijn verder leven en zijn groote verdiensten voor de letterkunde spreken wij thans niet.

Het meesterlijk penseel van Crowe heeft Defoe's eerezuil vereeuwigd. Onze plaat geeft het schilderstuk voortreffelijk weer.

A. J. HOOGENBIRK.

VARIA.

De meeste schaduwen, die op ons pad vallen, komen doordat wij onszelf in het licht staan.

Klaag niet over 't lot,
Maar besnoei uw wenschen;
Zoek het minder bij de menschen,
Zoek het meer bij God.
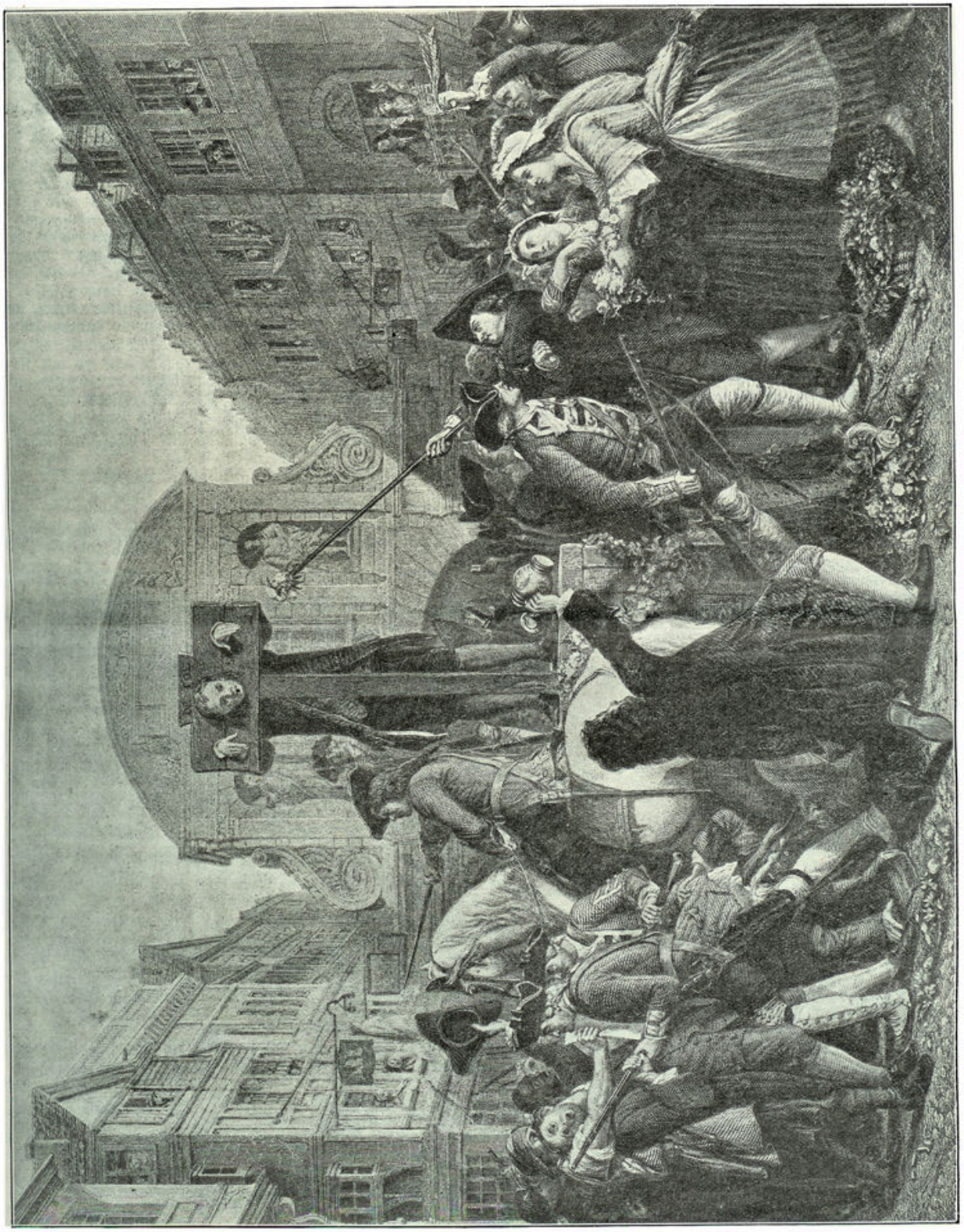
https://achterderug.nl